

Türkçe Eğitimine Genel Bir Bakış

Editör: Ahmet Zeki GÜVEN

2. Baskı

Editör: Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN

TÜRKÇE EĞİTİMİNE GENEL BİR BAKIŞ

ISBN 978-625-7052-08-5

DOI 10.14527/9786257052085

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2020, Ankara

2. Baskı: Kasım 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek

Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Dil bir milletin kültürünün en önemli aktarıcısıdır. Milletler dilleri sayesinde varlıklarını devam ettirerek onları yaşatan temel değerlerini sonraki kuşaklara aktarırlar. Bu nedenle dilleri yok olan milletler tarih sahnesinden de çekileceklerdir. Eldeki tek yazılı belgelerin Orhun abideleri olduğu düşünüldüğünde geçmiş milattan sonra 8. yüzyıla dayanan Türkçe pek çok dil bilgisinin vurguladığı gibi aslında varlığı çok daha eskilere dayanan bir dildir. Asırlar boyunca pek çok dilden etkilenen ve pek çok dili de etkileyen Türkçe, varlığını günümüze kadar büyük bir ihtişamla sürdürmüştür ve kanaat odur ki yeryüzü var oldukça sürdürmeye de devam edecektir.

Türkçenin temel özelliklerinin ve zenginliklerinin öğretimi, özellikle genç kuşakların Türkçeye sahip çıkarak onu koruması ve sağlıklı bir şekilde kullanması için büyük bir önem arz etmektedir. Bu yolda da en büyük görev ailelere ve öğretmenlere düşmektedir. İşte bu amaçla hazırlanan bu eser özelde sınıf öğretmeni ve Türkçe öğretmeni yetiştiren eğitim fakültelerinin ilgili bölümleri için, genelde ise Türkçenin etkili bir şekilde kullanımı ve öğretimiyle ilgilenen herkes için faydalı olacağı düşünülen bir eserdir. Eser birbirinden değerli alan uzmanlarınca hazırlanan 16 bölümden oluşmaktadır. Eserde öncelikle Türkçenin geçmişten bugüne tarihi serüveni kısaca anlatılmış, ardından Türkçe eğitiminde temel kavramlara yer verilmiş, takip eden dört ayrı bölümde ise Türkçe eğitiminin dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme bölümleri yer almıştır. Yeni okuryazarlık türlerine değinilen bölümün ardından Türkçe eğitiminde özellikle sorun olduğu düşünülen dilbilgisi öğretimine yer verilmiştir. Etkili iletişimin Türkçe eğitimindeki yeri ve öneminin yer aldığı bölümü Türkçe eğitiminde kullanılan geleneksel yöntemlerle yeni yöntemler bölümleri izlemektedir. Türkçe eğitiminde değer aktarımının yer aldığı bölümün hemen ardından Türkçe eğitiminde çocuk edebiyatı ile Türkçe eğitiminde drama bölümleri birbirlerini takip etmektedir. Eserde yer alan bir diğer bölüm web 2.0 araçlarının Türkçe eğitiminde kullanımı olup eser Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme bölümü ile tamamlanmaktadır.

Büyük bir emek ve özveriyle bu eserin oluşmasına katkı sağlayan bölüm yazarlarına saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunar, eserin ilgili olan her okura yararlı olmasını temenni ederim.

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN

Şubat, 2020

Bölümler ve Yazarları

Editör: Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN

- 1. Bölüm: Türkçenin Tarihi Serüveni**
Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN - Akdeniz Üniversitesi
Nazlı Can ÇETİNKAYA - Akdeniz Üniversitesi
- 2. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Temel Kavramlar**
Doç. Dr. Ahmet AKKAYA - Adıyaman Üniversitesi
Arş. Gör. İbrahim DOYUMGAÇ - Adıyaman Üniversitesi
- 3. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Dinleme Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Berker KURT - Akdeniz Üniversitesi
- 4. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Konuşma Eğitimi**
Doç. Dr. Mehmet Yalçın YILMAZ - İstanbul Üniversitesi
- 5. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Okuma Eğitimi**
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Raşit MEMİŞ - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
- 6. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Yazma Eğitimi**
Uğur ÖZBİLEN - Akdeniz Üniversitesi
- 7. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Yeni Okuryazarlık Türleri**
Doç. Dr. Mesut GÜN - Mersin Üniversitesi
Arş. Gör. Ahmet DEMİREL - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
- 8. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Dilbilgisi Öğretimi**
Doç. Dr. Gülnur AYDIN - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
- 9. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Etkili İletişim ve Türkçenin Kullanımı**
Dr. Öğr. Üyesi Bekir KAYABAŞI - Adıyaman Üniversitesi
- 10. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Geleneksel Yöntemler**
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KARABAY TURAN - Çukurova Üniversitesi

- 11. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Yeni Yöntemler**
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KARABAY TURAN - *Çukurova Üniversitesi*
- 12. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Değerler Aktarımı**
Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN - *Akdeniz Üniversitesi*
Feyza ULUSOY - *Akdeniz Üniversitesi*
- 13. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Çocuk Edebiyatı**
Doç. Dr. Oğuzhan YILMAZ - *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
- 14. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Drama Yöntemi**
Doç. Dr. Ömer Tuğrul KARA - *Çukurova Üniversitesi*
- 15. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Web 2.0 Araçlarının Kullanımı**
Emrullah BANAZ - *Akdeniz Üniversitesi*
- 16. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme**
Dr. Öğr. Üyesi Bilge KUŞDEMİR KAYIRAN - *Gaziantep Üniversitesi*

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

TÜRKÇENİN TARİHİ SERÜVENİ

Dilin Tanımı ve Önemi.....	1
Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri.....	1
Türkçenin Ortaya Çıkışı.....	3
Türklerin Kullandıkları Alfabeler.....	3
Türkçenin Yazı Dilinin Ortaya Çıkışı.....	5
Eski Türkçe Dönemi.....	5
Yazıtların Bulunması ve Okunması.....	6
Orta Türkçe Dönemi.....	8
A. Kuzey-Doğu Türkçesi.....	8
Karahanlı Türkçesi (11. yy-13. yy).....	8
Harezmi Türkçesi (13.yy-14.yy).....	10
Kıpçak Türkçesi (13.yy-16.yy).....	10
Çağatay Türkçesi (15.yy-19.yüzyıl).....	11
Batı Türkçesi.....	12
Eski Oğuz Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi (11-15. yy).....	12
Osmanlı Türkçesi.....	14
Türkiye Türkçesi.....	15
Harf Devrimi, TDK, Derleme ve Tarama Sözlükleri.....	16
Türkçenin Yabancı Dillerle İlişkisi.....	18
Kaynakça.....	19

2. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

Giriş.....	21
Dil.....	22
Ana Dili ve Ana Dil.....	23
Yabancı Dil ve İkinci Dil.....	25
Türk Dilli.....	26
İki Dillilik ve Çift Dillilik.....	27
Çok Dillilik.....	29

İkinci Dil.....	29
Dil Öğretimi.....	29
Dinleme/İzleme.....	30
Konuşma.....	31
Okuma.....	31
Yazma.....	32
Görsel Okuma.....	32
Görsel Sunu.....	33
Dil Bilgisi.....	33
Değerlendirme.....	34
Kaynakça.....	35

3. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DİNLEME EĞİTİMİ

Giriş.....	39
Dinleme Modelleri	44
Taylor'ın Dinleme Modeli	44
MASTER Modeli	46
HURIER Dinleme Modeli	47
Imhof'un (2010) Dinleme Modeli	47
Bütüncül Dinleme Modeli (Integrative Listening Model ILM)	48
Imhof & Janusik'in Sistem Dinleme Modeli	49
Worthington & Fitch-Hauser Dinleme MATERRS Modeli	50
Dinleme Türleri	52
Dinleme Eğitimi	54
Dil Eğitiminde Dinleme Modelleri	55
Aşağıdan Yukarıya Dinleme Modeli	55
Yukarıdan Aşağıya Dinleme Modeli	56
Etkileşimli Dinleme Modeli	57
Dinleme Stratejileri	57
Dinleme Eğitiminin Aşamaları	59
Dinleme Öncesi.....	59
Dinleme Sırası	60
Dinleme Sonrası	61
Dinleme Becerisini Ölçme ve Değerlendirme	61
Kaynakça.....	62

4. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE KONUŞMA EĞİTİMİ

Konuşma Becerisi.....	65
Çocuklarda Konuşmanın Gelişimi	69
Temel Dil Becerileri İçerisinde Konuşmanın Yeri ve Önemi	70
Konuşma Eğitimi.....	71
İlköğretim Türkçe Programında Konuşma Becerisi.....	73
İlkokul ve Ortaokul Türkçe Programları'nda Konuşma Becerisine Yönelik Kazanımlar	73
Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler	76
Sonuç.....	78
Kaynakça.....	79

5. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE OKUMA EĞİTİMİ

Giriş.....	81
Okumanın Önemi	82
Okumanın ve Okuma Öğretiminin Amaçları.....	86
Okumanın Boyutları.....	87
İşlem Boyutu	87
Etkileşim Boyutu	88
Okumanın Yönleri.....	88
Okumanın Fizyolojik Yönü.....	88
Okumanın Psikolojik Yönü.....	89
Okumanın Sosyolojik Yönü	89
Okuma Kuram ve Modelleri	91
Davranışçı Kuram	91
Bilişsel Kuram.....	91
Yapılandırmacı Kuram.....	92
Parçadan Bütüne Okuma Modeli.....	92
Bütünden Parçaya Okuma Modeli.....	92
Etkileşimsel Okuma Modeli.....	93
Okumayı Öğrenme Aşamaları.....	93
Ehri'nin Kelime Okumayı Öğrenme Aşamaları.....	93
Chall'un Okumanın Gelişimi Aşamaları.....	95
Akyol'un Okuma Süreci Sınıflandırması.....	97
Okuma Stilleri.....	98

İşitsel Okuma Stili	100
Görsel Okuma Stili.....	100
Dokunsal Okuma Stili	101
Kinestetik Okuma Stili	101
Global Okuma Stili.....	102
Analitik Okuma Stili.....	102
Okuma Bileşenleri.....	103
Okumayı Etkileyen Faktörler.....	106
Okuma Hataları.....	108
Okuduğunu Anlama	109
Okuduğunu Anlamayı Etkileyen Faktörler.....	111
Okuma Türleri ve Okuma Yöntemleri.....	116
Sesli Okuma	116
Sessiz Okuma.....	117
Not Alarak Okuma.....	118
Göz Atarak Okuma	119
Özetleyerek Okuma	120
İşaretleyerek Okuma.....	120
Tahmin Ederek Okuma	121
Söz Korosu	121
Okuma Tiyatrosu	122
Tartışarak Okuma	123
Hızlı Okuma.....	123
Eleştirel Okuma.....	125
Seçmeli Okuma.....	125
Arayarak Okuma.....	126
Grup Olarak Okuma.....	126
Soru Sorarak Okuma	127
Güdümlü Okuma	128
Serbest Okuma	128
Rastgele Okuma.....	129
Yüzeysel Okuma	129
Metinlerarası Okuma.....	129
Rehberle Okuma.....	130
Eşli Okuma.....	131
Paylaşarak Okuma.....	131
Yaratıcı Okuma	131
İnşat.....	132

Türkçe Öğretim Programlarında Okuma Eğitimi.....	133
Kaynakça.....	135

6. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE YAZMA EĞİTİMİ

Giriş	141
Yazının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	141
Yazmak.....	141
Yazma Eğitimi.....	144
Yazılı Anlatımı Oluşturan Ögeler	145
Yazma Öğretimi Yaklaşımları	146
Yazma Modelleri.....	148
Yazma Yöntem ve Teknikleri	149
Yazılı Metinlerde Anlatım Biçimleri.....	151
Metinsellik Ölçütleri	154
Yaratıcı Yazma.....	155
Yaratıcı Yazma Etkinlik Örnekleri.....	157
Yazılı Anlatımı Değerlendirme ve İnceleme.....	158
Kaynakça.....	163

7. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE YENİ OKURYAZARLIK TÜRLERİ

Giriş	167
Okuryazarlık	168
Yeni Okuryazarlık Becerileri.....	169
Medya Okuryazarlığı	169
Türkçe Eğitimi ve Medya Okuryazarlığı.....	172
Görsel Okuryazarlığı.....	175
Türkçe Eğitimi ve Görsel Okuryazarlığı	179
Dijital (Sayısal) Okuryazarlık.....	182
Türkçe Eğitimi ve Dijital Okuryazarlık	183
Bilgi Okuryazarlığı.....	184
Türkçe Eğitimi ve Bilgi Okuryazarlığı	186
Yeni Okuryazarlık Becerileri ve Türkçe Eğitimi	187
Kaynakça.....	189

8. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ

Giriş.....	193
Dilbilgisi Öğretimi	194
Dilbilgisi Öğretiminde Yaklaşımlar	207
Davranışçı Yaklaşım	207
Bilişsel Yaklaşım	208
Yapılandırıcı Yaklaşım	209
Dilbilgisi Öğretiminde Modeller	210
Tümdengelim (deductive).....	210
Tümevarım (inductive)	210
Dilbilgisi Öğretiminde Modern Yöntemler	211
Görev Temelli Yöntem + Proje Temelli Yöntem.....	212
Oyun ve Etkinlik Temelli Yöntem.....	214
Mobil Teknoloji Destekli Yöntem (akıllı telefon/tablet kullanımı).....	215
Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Kullanımı	216
Dilbilgisinde Ölçme ve Değerlendirme.....	218
Kaynakça.....	225

9. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE ETKİLİ İLETİŞİM VE TÜRKÇENİN KULLANIMI

Dili Nasıl Öğrendik?	229
Dil Öğreten Öğretmen.....	230
İnternet Öncesi İletişim.....	232
Öğretim İletişim İlişkisi.....	233
Türkçe Öğretmeninin Sınıf İçi Sessiz İletişim Becerisi Olarak Beden Dilinin Kullanımı.....	235
Yeni Öğrenme Ortamları.....	236
Yapay Zekâ Dil Öğreticileri ile Rekabet Etmek	237
Sentetik Diller	237
Değerlendirme	238
Kaynakça.....	238

10. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE GELENEKSEL YÖNTEMLER

Giriş.....	239
Anlatım Yöntemi.....	239
Tartışma Yöntemi.....	242
Problem Çözme Yöntemi.....	244
Örnek Olay İncelemesi Yöntemi.....	245
Okuma Çemberi Yöntemi.....	248
Öğretim Teknikleri.....	251
Grupla Öğretim ve Tartışma Teknikleri.....	252
Grupla Öğretim.....	252
Tartışma Teknikleri.....	258
Oyunla Öğretim Teknikleri.....	262
Bireysel Öğretim Teknikleri.....	263
Kaynakça.....	265

11. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE YENİ YÖNTEMLER

Giriş.....	269
Ters-Yüz Sınıf Modeli.....	269
İşbirlikli Öğrenme.....	274
Birleştirilmiş İşbirlikli Okuma Ve Kompozisyon (BİOK).....	275
Okuma-Yazma-Uygulama (Reading-Writing-Application).....	278
Yapılandırılmamış Teknikleri.....	279
Çoklu Zekâ Yaklaşımı.....	280
Günümüzde Öne Çıkan Öğretim Teknikleri.....	285
Bilişsel Çıraklık.....	285
Kavram Haritası.....	286
Zihin Haritası.....	287
Kavramsal Değişim Metinleri.....	288
Kaynakça.....	290

12. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DEĞERLER AKTARIMI

Değer Kavramı ve Değerler Aktarımı.....	295
Değer Kavramı.....	295
Değerlerin Sınıflandırılması	299
Değerler Eğitimi	303
Değerler Eğitiminde Temel İlkeler ve Süreçler	307
Değerler Eğitimindeki Temel Yaklaşımlar	308
Değerler Eğitiminde Kullanılabilecek Temel Yöntem ve Teknikler.....	313
Değerler Eğitiminde Materyal Kullanımı	329
Değer Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	329
Türkçe Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi.....	331
Türkçe Derslerinde Öğrencilere Aktarılması Önerilen Değerler	332
Adalet.....	332
Dostluk.....	333
Dürüstlük	333
Öz Denetim.....	333
Sabır	334
Saygı.....	334
Sevgi.....	334
Sorumluluk	335
Vatanseverlik.....	335
Yardıms severlik.....	336
Kaynakça.....	336

13. BÖLÜM

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk Edebiyatının Serüveni	341
Çocuk Edebiyatı ve Türkçe Öğretimi.....	341
Dil Becerilerinin Öğretimi	342
Söz Varlığının Gelişimi.....	345
Zihinsel Becerilerin Gelişimi	348
Duyuşsal Becerilerin Gelişimi	350
Estetik Becerilerin Gelişimi	352
Sonuç.....	353
Kaynakça.....	354

14. BÖLÜM**TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DRAMA YÖNTEMİ**

Giriş.....	357
Drama Kavramı ve Tarihi Gelişimi.....	357
Bir Yöntem Olarak Drama	361
Türkçe Eğitiminde Drama.....	367
Sonuç.....	374
Kaynakça.....	374

15. BÖLÜM**TÜRKÇE EĞİTİMİNDE WEB 2.0 ARAÇLARININ KULLANIMI**

Giriş.....	377
İçerik Yönetim Sistemleri	378
Edmodo	378
Padlet	380
İçerik Yönetim Sistemleri ile ilgili Diğer Web 2.0 Araçları.....	383
Çevrimiçi Anket Uygulamaları	383
Kahoot	383
Diğer Çevrimiçi Anket Uygulamaları	387
Powtoon.....	387
Kavram/Zihin Haritası ve Çizim Araçları	391
Mindmeister.....	391
Diğer Kavram/Zihin Haritası ve Çizim Araçları.....	395
Animasyon ve Video Araçları.....	396
Animoto	396
Kelime Bulutları.....	400
WordArt (Tagul).....	400
Diğer Kelime Bulutu Araçları	403
Kaynakça.....	403

16. BÖLÜM**TÜRKÇE EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME**

Giriş.....	405
Ölçme ve Değerlendirme Sürecine İlişkin Temel Kavramlar	406
Ölçme.....	406
Değerlendirme.....	407

Türkçe Öğretim Programında Ölçme ve Değerlendirme	407
Ölçme ve Değerlendirmenin Planlanması	408
Ölçme ve Değerlendirme Araçları	410
Geleneksel Ölçme ve Değerlendirme Araçları	410
Alternatif/Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Araçları	417
Türkçe Derslerinde Ölçme-Değerlendirmede Kullanılabilecek Ölçme Araçları Örnekleri	422
Kaynakça.....	428
 Yazarlar Hakkında.....	 431

TABLOLAR LİSTESİ

3. BÖLÜM

Tablo 1. Yabancı Literatürde Dinleme Tanımları	39
Tablo 2. Yerli Literatürde Dinleme Tanımları.....	41
Tablo 3. Dinleme Araştırmaları.....	43
Tablo 4. Van Slyke'in Dinleme Seviyeleri	53

5. BÖLÜM

Tablo 1. Okuduğunu Anlamayı Etkileyen Faktörler ve Rollerini	112
--	-----

6. BÖLÜM

Tablo 1. Teknik Yazma ve Yaratıcı Yazma Arasındaki Farklar.....	156
---	-----

7. BÖLÜM

Tablo 1. Görsel Tasarımda Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler	178
---	-----

8. BÖLÜM

Tablo 1. Yapıların Öğrenilme/Öğretileme Boyutları	203
Tablo 2. Görev Çerçevesi Bileşenleri.....	213

12. BÖLÜM

Tablo 1. Nelson'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	299
Tablo 2. Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	300
Tablo 3. Spranger'a Göre Değerler Sınıflaması	300
Tablo 4. Schwartz'ın Değerler Sınıflaması	300
Tablo 5. Güven (2014)'e Göre Değerler Sınıflaması	303
Tablo 6. Ülkelerin Benimsedikleri Ortak Değerler.....	305

16. BÖLÜM

Tablo 1. Bütüncül Rubrik Örneği.....	419
--------------------------------------	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

3. BÖLÜM

Şekil 1. Taylor'ın (1964) Dinleme Modeli	45
Şekil 2. Mills'in (1974) Dinleme Modeli.....	46
Şekil 3. Wolff, Marsnik, Tacey ve Nichols'un (1983) Dinleme Modeli.....	46
Şekil 4. Brownell'in (1986) Dinleme Modeli.....	47
Şekil 5. Imhof'un (2010) Dinleme Modeli	48
Şekil 7. Bütüncül Dinleme Modeli	49

7. BÖLÜM

Şekil 1. Görsel Okuryazarlık Genel Çerçevesi.....	176
---	-----

8. BÖLÜM

Şekil 1. Dilbilgisinin Boyutları.....	195
Şekil 2. Dilbilgisi Öğretim Türleri	197

16. BÖLÜM

Şekil 1. Ölçme Süreci	406
Şekil 2. Değerlendirme Süreci.....	407

1. BÖLÜM

TÜRKÇENİN TARİHİ SERÜVENİ

Doç. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN - Akdeniz Üniversitesi

Nazlı Can ÇETİNKAYA - Akdeniz Üniversitesi

1. Dilin Tanımı ve Önemi

Dilin birçok farklı ögesi ve niteliği olduğundan tek bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Dil ile ilgili alan yazında yer alan bazı tanımlar şu şekildedir:

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır.” (Aksan, 2015, s. 11).

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesidir.” (Ergin, 2009, s. 3).

“İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” (TDK Sözlük, 2011, s. 664).

Dil, tarihi bilinmeyen bir zaman içinde oluşmuş, insanların duygu ve düşüncelerini, ihtiyaçlarını, isteklerini karşılamak için ortaya çıkan doğal bir iletişim aracıdır. Dil sürekli bir gelişim hâlinde olduğundan canlıdır, doğaldır ve aynı zamanda kendine özgü kuralları vardır. Dil olmadan insanların birlikte bir yaşam sürmesi düşünülemez. Aynı dili konuşan insanlar zamanla toplumu oluştururlar. Dil, toplumlara ait olması açısından aynı zamanda millidir. Bu özelliği ile milletleri millet yapan ve ayakta tutan en önemli araçtır. Kültürel bir öge olan dil, bir milletin yaşayışı, hayata bakış açısı, ilişkileri, gelenek ve görenekleri, ananeleri, sanatı, bilimi, inançları diline bakılarak yorumlanabilir (Aksan, 2015: 13).

2. Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

Dünya üzerinde bugün yedi binden fazla dil olduğu bilinmektedir. Bu diller arasında Türkçe oldukça köklü bir geçmişe sahip olup milyonlarca insan tara-

findan konuşulmaktadır. Buradaki Türkçe geniş anlamda kullanılan; Azerbaycan Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Kazak Türkçesi, Özbek Türkçesi, Uygur Türkçesi... gibi dilleri de kapsayan dildir. Çünkü Türkçe, dar anlamıyla Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Balkanlar, Irak ve Suriye gibi bölgelerde kullanılan anlamıyla daha az bir alanı kapsarken, diğer Türk Cumhuriyetlerini kapsadığı anlamıyla geniş bir anlam ifade etmektedir (Ercilasun, 2013, s. 18). Burada Türkçe geniş anlamıyla kullanılacaktır. Bugün Türkçe batıda Balkanlar, doğuda Büyük Okyanus, kuzeyde Buz Denizi ve güneyde Tibet'e kadar çok geniş bir coğrafyada canlı bir şekilde konuşulmaktadır (Özyetgin, 2006).

Diller farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Özellikle yaygın kanaat dillerin köken ve yapı bakımından olmak üzere iki bakımdan sınıflandırılması durumudur. Türkçe köken bakımından Altay dilleri arasında yer alır. Altay dil ailesinde lehçelerle birlikte 62 dil yer almaktadır. Türkçe otuza yakın lehçesiyle bu diller arasında en çok konuşulan dildir (Uzun, 2012, s. 117; Akar, 2017, s. 19). Yapı bakımından eklemeli bir dil olan Türkçede kelimeler ekler yardımıyla türetilir, cümleye ekler yardımıyla bağlanır. Kelime kök ünlüsünde herhangi bir değişiklik olmaz. Bir fiil dili olan Türkçede vurgu ise sonda yer alır (Ercilasun, 2013, s. 20).

Dünya üzerine yer alan yedi binden fazla dil arasında tarihi oldukça eski zamanlara götürülen Türkçenin ilk yazılı belgeleri şimdilik 7. yüzyıl olarak bilinse de Türkçenin çok daha eski dönemlere ait olduğu konusunda bazı çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle Aksan'ın *En Eski Türkçenin İzlerinde* (2014) adlı eserinde bu konu ileri öge adı altında değerlendirilir. İleri öge en basit tanımıyla bir kelimenin kök halinde bulunmayıp ekli halinin bulunmasıdır. Aksan (2014), eserinde Orhun Yazıtlarında pek çok türemiş sözcük olduğunu, bu sözcüklerin oluşabilmesi için uzun bir zaman sürecinin gerektiğini, bu nedenle yazıtlarda kullanılan Türkçenin gelişmiş bir dil hüviyetinde olduğunu vurgular. Bu eserin haricinde Sümerce ile Türkçe arasındaki benzerliklerin incelendiği Osman Nedim Tuna'nın *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi* (2011) adlı eserinde Türkçe ile Sümerce arasında 168 ortak kelime bulmuş, buradan hareketle Türkçenin dünya üzerindeki en eski ve köklü dillerden bir tanesi olduğunu belirtmiştir (Ercilasun, 2013, s.35). Ayrıca birçok Türkolog, Türkçenin Sakalar, Hititler, Avarlar, Usunlar gibi eski toplulukların Türk veya Türk soyuna dayandığını savunmaktadır (Ercilasun, 2013). Zaten Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Köktürk Anıtları'nda yer alan yazı dilinin oldukça sistematik olması, birçok kelimeye sahip olması onun yazıldığı yüzyıldan çok daha önce şekillenmeye başladığının kanıtıdır. Bir dilin ortaya çıkması ve gelişmesi yüzyıllar aldığına göre Türkçenin yaşının çok eskilere dayandırılması mümkündür.